

1 Gerrit Pietersz, *Jan Pieterszoon Sweelinck*, 1606.
Olieverf op paneel, 67,7 x 51,6 cm. Amsterdam
Museum, bruikleen Gemeentemuseum Den Haag.

SIMON GROOT

De negentiende-eeuwse wedergeboorte van J.P. Sweelinck (1562-1621)

IN 2013 VIEREN WE HET tweehonderdjarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden. De basis voor het huidige koninkrijk is gelegd in de periode 1813 tot 1815, maar met de Belgische opstand in 1830 viel het koninkrijk van toen alweer in twee delen uiteen. In de woelige tijd van een natie in wording was er behoefte aan nationale helden. De herontdekking van Jan Pieterszoon Sweelinck in de negentiende eeuw is dan ook niet zozeer te danken aan zijn muziek (men kende die feitelijk niet), maar aan de zoektocht naar lichtende voorbeelden die de culturele en maatschappelijke ontwikkeling van de natiestaat zouden kunnen bevorderen. Gaandeweg werd de muziek van Sweelinck teruggevonden. Ten aanzien van de essentiële gegevens van zijn leven bestond lang onzekerheid, een onzekerheid die ten aanzien van zijn geboortedatum tot op de dag van vandaag aanhoudt. Dit artikel gaat onder andere over de negentiende-eeuwse discussie over geboorte- en sterfjaar en over de ‘correcte’ spelling van zijn naam.

Dat de belangstelling voor de muziek van Jan Pieterszoon Sweelinck (1562-1621) (afb. 1), een van Nederlands’ grootste componisten, al betrekkelijk kort na zijn dood grotendeels verdween, is minder vreemd dan men zo op het eerst gezicht zou denken. Al tijdens het leven van de componist onderging de muzikale smaak een sterke verandering: niet voor niets wordt in de muziekgeschiedenis de overgang van renaissance naar barok – met ingrijpende veranderingen – rond het jaar 1600 gesitueerd. De renaissance was de periode van de (vaak doorimiterende) vocale polyfonie, de barok daarentegen omhelsde de door basso continuo begeleide monodie. Sommige ontwikkelingen die de nieuwe barokstijl mogelijk maakten, werden al aan het begin van de zestiende eeuw in gang gezet, andere typische renaissancekenmerken bleven gedurende de zeventiende eeuw nog geruime tijd in zwang.

Sweelincks vocale oeuvre behoort in zijn geheel tot de doorimiterende vocale polyfonie en valt nog volledig in de renaissancetraditie.¹ Ook zijn instrumentale nalatenschap is voor een belangrijk deel op de zestiende-eeuwse leest geschoeid. Maar al een paar decennia na Sweelincks dood, vanaf het midden van de zeventiende eeuw, zijn er nog nauwelijks herdrukken van doorimiterende composities te vinden en zijn werk zal ook niet veel meer zijn uitgevoerd.

De handschriften en drukwerken verdwenen, in het gunstigste geval onder een dikke laag stof in een bibliotheek, in het ongunstigste geval in de haard of de vuilnisbak.

Rond het midden van de negentiende eeuw ontstond er in Nederland een hernieuwde belangstelling voor de muziek uit het eigen verleden. Musicologen gingen op zoek naar bewaard gebleven bronnen en naar archivalia over de levens van de desbetreffende componisten. De in 1868 als dochter van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst opgerichte (thans Koninklijke) Vereeniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis (VNM), was van deze tendens het directe gevolg. De Toonkunstcollectie, onderdeel van de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, bevat talloze sporen van deze negentiende-eeuwse zoektocht naar de oude Nederlandse meesters.

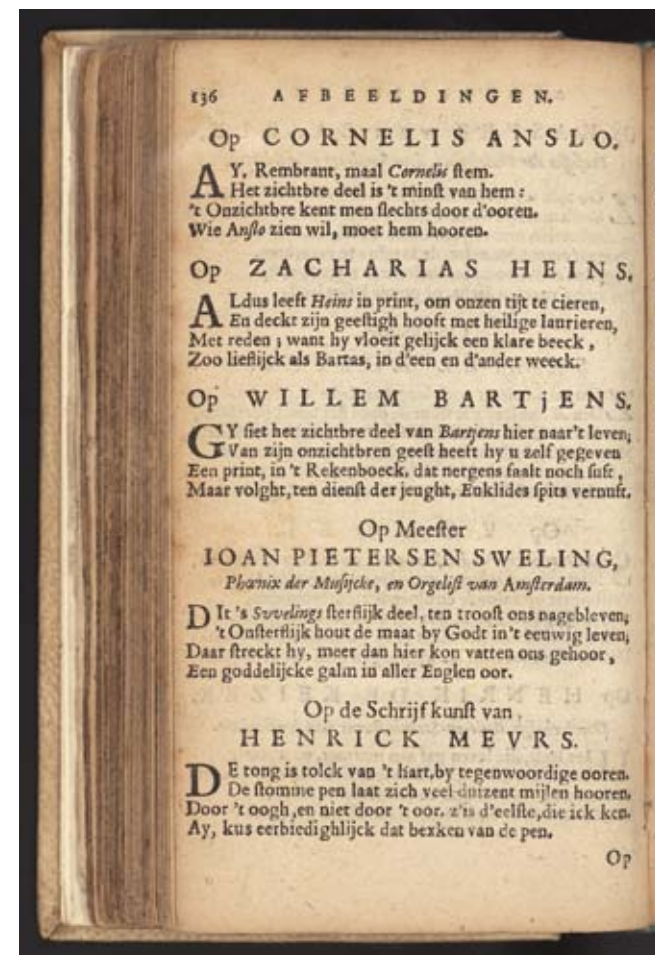
In deze onderzoeken stond Sweelinck van meet af aan centraal. Maar voor we ons verdiepen in de ‘wedergeboorte’ van deze renaissancecomponist, moet eerst de vraag worden beantwoord of Sweelinck in de tussenliggende tijd wel geheel in de vergetelheid was geraakt. De vroegste negentiende-eeuwse teksten suggereren dat namelijk, maar de realiteit blijkt genuanceerder. In de bijlage is, overigens zonder volledigheid te claimen, een per eeuw ingedeeld overzicht opgenomen van publicaties die tot en met het jaar 1900 over Sweelinck zijn verschenen.

WAT AAN DE HERONTDEKKING VOORAF GING Er is een aantal teksten van kort na Sweelincks dood, waaronder gedichten van Vondel (afb. 2), Hooft en Revius. Ze zijn bijna allemaal geschreven naar aanleiding van zijn overlijden. Slechts een enkele tekst gaat over de musicus Sweelinck, zoals de vermelding in het boek *Cribrum musicum* van Marco Scacchi, waarin Sweelinck als de leermeester van Paul Syfert wordt genoemd.²

Het feit dat de Hamburgse musicus en muziektheoreticus Johann Mattheson in zijn *Grundlage einer Ehren-Pforte* (Hamburg 1740) een hoofdstuk aan Sweelinck heeft gewijd, betekent dat Sweelinck ook in de achttiende eeuw nog een zekere bekendheid genoot. Sweelinck wordt eerst genoemd als leraar van Paul Syfert (‘ein Schüler des berühmten Schwelings’).³ Ook in het lemma dat Mattheson aan Jacob Schultz (Prätorius) wijdt, wordt Sweelinck genoemd als leraar: ‘Es war der berühmte Joh. Pet. Swelink oder Schweling, zu dem er sich in die Lehre begab, und von ihm, unter andern, eine gantz eigne Fingerführung faßte, die sonst ungewöhnlich, aber sehr gut war’.⁴

In een aan Sweelinck zelf gewijd lemma (op pagina 331-333) draagt Mattheson bijzonderheden aan die vrijwel onmogelijk het resultaat kunnen zijn van eigen onderzoek. Binnen de kaders van zijn publicatie was het ondoenlijk om elke componist geheel zelfstandig te onderzoeken, en daarbij was Swee-

2 Joost van den Vondel, *Op Meester Joan Pietersen Sweling*. Uit: *I.V. Vondels Verscheide Gedichten*, 1644. Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, (OTM : OK 76-599). Dit gedicht is vermoedelijk geschreven in 1624 naar aanleiding van de prent van Muller (afb. 6).

linck voor hem geen hoofdzaak. De bijzonderheden die hij publiceerde lagen kennelijk nog vers in het geheugen, zo niet van hemzelf, dan toch van mensen uit zijn omgeving. Sweelinck wordt consequent een beroemd musicus genoemd, vooral vanwege zijn vaardigheden op het orgel en in het bijzonder vanwege zijn vingerzettingen. De eerste alinea is illustratief en behelst ook een onjuistheid die nog tot in de negentiende eeuw zou doorwerken:

‘Johann Peter *Schweling* oder *Swelinck*, ein um die Mitte des sechszehnten Jahrhunderts blühender, kunsterfahner Holländer, aus Deventer gebürtig, war schon in der Jugend, wegen seiner netten Fingerführung

auf der Orgel, und überaus artigen Manier zu spielen, sonderlich berühmt. Weil es ihm aber an der Compositions-Wissenschaft noch mangelte, begab er sich nach Venedig, etwa ums Jahr 1557, zu dem grundgelehrten Capellmeister *Joseph Zarlin*, von dem man verschiedene weltbekannte Wercke aufzuweisen hat.⁵

In de eerste negentiende-eeuwse teksten wordt Sweelincks geboortejaar doorgaans rond 1540 geplaatst, wat gebeurd zal zijn op basis van de hier geciteerde aanname dat hij rond het jaar 1557 naar Venetië trok. Die veronderstelling – namelijk dat Sweelinck in Venetië zou zijn geweest – is sinds lang losgelaten. Overigens ging Mattheson er in zijn *Critica Musica*, een tijdschrift dat hij in de jaren 1722 tot 1725 uitbracht, ook nog vanuit dat Sweelinck organist in Hamburg was geweest. In een voetnoot bij een tekst over Syfert schrijft hij namelijk: ‘Er ist ein Schüler des berühmten, ehemaligen Hamburgischen Organisten, Johann Schweling, gewesen [...]’.⁶ Enige tijd later bracht Jacob Willem Lustig, organist te Groningen, Sweelinck ook in ons land weer onder de aandacht, waarbij hij zich overigens op Mattheson baseerde.⁷ Al met al kan gesteld worden dat Sweelinck tussen zijn dood en zijn wedergeboorte in de negentiende eeuw niet volstrekt in de vergetelheid was geraakt.

DE NEGENTIENDE EEUW De oudste negentiende-eeuwse tekst over Sweelinck die ik heb kunnen vinden is opgenomen in het boek *Geschiedenis van het Slot te Muiden* (Amsterdam 1827) van Jacobus Koning. Deze auteur was kennelijk beter bekend met Dirck Sweelinck (de zoon en opvolger van Jan Pieterszoon). In de eerste aan hem gewijde zin meldt hij: ‘Jan Pieterszoon Zweling, de vader van Diederik Zweling, was Organist van eene der Kerken te Amsterdam’.⁸ Over Dirck zegt hij, eerder al: ‘Aan het hoofd der Toonkunstenaren stond de wijdberoemde Diederik Swelinck, zoon, kleinzoon en neef van niet min vermaarde Meesters in dezelfde kunst’.⁹ Koning baseerde zich op zeventiende-eeuwse teksten van Hooft, Ampzing, Wassenaer en Vondel, zoals uit zijn bronvermeldingen blijkt.

Twee jaar later vinden we een passage over Sweelinck in het boek *Prijzverhandeling over de verdiensten, die zich de Nederlanders, voornamelijk in de XIVde, XVde en XVIde eeuw, in het vak der toonkunst verworven hebben* (Amsterdam 1829). In de bijdrage van Rafael Georg Kiesewetter is Sweelinck wel opgenomen in een overzicht van ‘Die merkwürdigen Männer’, maar verder komt de musicus bij hem niet aan bod.¹⁰ In een andere bijdrage, van François-Joseph Fétis, is Sweelinck wat uitgebreider besproken, maar die auteur baseert zich op de tekst van Mattheson en brengt geen nieuwe feiten of inzichten.¹¹

De werkelijke herontdekking van Sweelinck is vooral te danken aan J.J.

3 Psalm 25 *A toy, mon Dieu, mon cœur monte* uit het stemboek van de tenor, *Livre second des Pseaumes de David*

(Amsterdam 1613). Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, Toonkunstcollectie (TK : 206-F-11).

Dotd van Flensburg en F.C. Kist, die in de jaren 1840 en 1842 op basis van eigen onderzoek met nieuwe gegevens komen over het leven en de werken van de musicus.¹² Na 1850 neemt het aantal publicaties sterk toe. Zijn er uit de eerste helft van de eeuw zeven publicaties boven water gekomen (waarvan vijf in het laatste decennium daarvan), in de tweede helft konden er zevenendertig worden getraceerd.

Een interessant aspect van Sweelincks negentiende-eeuwse herontdekking vormen de transcripties en edities van zijn werken door onderzoekers uit die tijd. In de Toonkunstcollectie zijn afschriften van stemboeken bewaard gebleven, waarin oorspronkelijke exemplaren uit buitenlandse bibliotheken minutieus zijn overgeschreven. Op basis van die gekopieerde stemboeken werden handgeschreven partituren gemaakt, waarin de teruggevonden partijen in een samenhangend systeem werden ondergebracht. En ten slotte werden deze partituren gedrukt in moderne edities. Naast enkele oorspronkelijke drukken van Sweelincks uitgaven (afb. 3)¹³, bevinden zich in de Toonkunstcollectie stemboeken van vrijwel alle bekende werken van Sweelinck in negentiende-eeuws handschrift¹⁴, partituren in handschrift en ook alle gedrukte edities van de VNM.

Sweelincks ‘Regina coeli’, uitgave 1 van de VNM, is in de literatuur veel besproken. De wijze waarop deze uitgave tot stand kwam, is illustratief voor de werkwijze van de VNM. Jan Pieter Heije schrijft in *Berigten*, een bundeling van afzonderlijk aan leden toegestuurde bladen uit 1869, het volgende:

4 Georges Kastner, *Transcriptie van Sweelincks 'Regina Coeli'*, 1847. Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, Toonkunstcollectie (TK

: 205-A-8). Toentertijd was dit het enige werk van Sweelinck dat compleet bekend was.

‘De heer H.A. Viotta brengt de door het hoofdbestuur aangewezen werken onzer oude meesters in nieuweren partituurvorm, en maakt ze voor de pers gereed. De eerste dier uitgaven zal een *Regina Coeli* zijn van onzen beroemden Jan Pieters Sweelinck. Het is 5- en 3-stemmig, en het n°. 33 der *Cantiones Sacrae*, Antwerpen 1619. Aan het éénig ons bekende exemplaar van dit werk (in de koninklijke Berlijnse bibliotheek) ontbreekt de *vijfde* stem. Ons handschrift van het *Regina* (een geschenk van wijlen Georges Kastner, ons eerelid te Parijs) is compleet. Bezit iemand hier te lande de *quinqua* vox der *Cantiones*? Hij zou der kunst en ons eenen grooten dienst bewijzen, door haar ter onzer beschikking te stellen. Bovendien houden wij ons voor alle *geschenken* in de rigting van ons streven ten zeersten aanbevolen, en zullen dankbaar de namen der milde gevers vermelden.’¹⁵

Het handschrift van het *Regina Coeli* dat Kastner in 1847 te Parijs vervaardigde¹⁶, bevindt zich nog altijd in de Toonkunstcollectie (afb. 4).¹⁷ Even verderop in dezelfde *Berigten* van 1869 lezen we:

‘Uitgave bereiden wij voor, van Sweelincks *Regina Coeli* (in partituur en stemmen). Dit – voor zooveel ons bekend is – tot nog toe éénig complete werk van onzen S., is reeds in handen des graveurs.’¹⁸

We krijgen nader inzicht in de activiteiten van de VNM als we op een volgend blad lezen:

‘Sweelincks *Regina* ligt reeds lang in partituur en stemmen ter verzending aan onze Beschermers gereed. De vertraging is enkel het gevolg der veel omvattende nasporing, en de daaruit telkens voortvloeiende wijziging of aanvulling, die de bio-bibliographische schets van den Hr. Tiedeman (met een kort Hoogduitsch overzicht van den Hr. Mohr) eischte, en waaraan nu nog in een Aanhangsel eenige mededelingen van de HH. Gevaert, Gregoir en v. Maldeghem zullen worden toegevoegd. Toch koesteren wij de hoop, dat de toezending nog te gelijk met die dezer Bladen kunnen geschieden.’¹⁹

En daarmee is het nog niet gedaan in de *Berigten* van 1869. Later blijkt namelijk dat er een nieuwe vondst is gedaan:

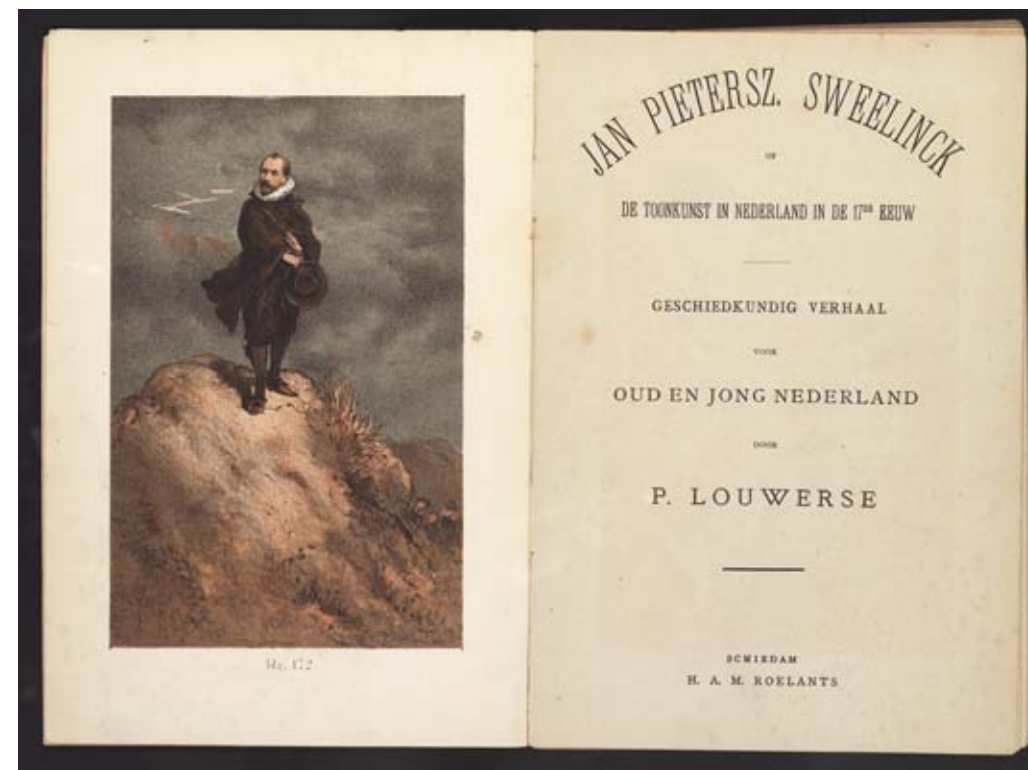
‘De gewichtigste en verblijdendste mededeling evenwel is: dat wij gegronde hoop hebben een volledig afschrift te krijgen van *het* (immers zooveel *mij* konden ontdekken) *éénig in Europa nog voorhanden COMPLETE Exemplaar* van Sweelincks vijfstemmige: *37 Cantiones Sacrae*. Men herinnert zich (vergelijk ons Blad 1, 7), dat tot nog toe enkel het exemplaar der Berlijnsche bibliotheek bekend was; doch dat ook dáaraan nog de *quinta vox* (en vermoedelijk de Bas-Continuo-partij) ontbrak. Thans hebben wij in de Parijsche bibliotheek een *compleet* exemplaar opgespoord, en staan in onderhandeling over het doen afschrijven en in partituur zetten van die meesterzangen der Nederlandsche school, welken Phalesius, in zijn opdracht aan den advocaat Plempius, «*Cantiones omnimelle dulciores – zangen zoeter dan de zoetste honing*» noemt. Moge ook het offer, dat wij op nieuw dáarvoor zullen moeten brengen (zie hierachter Hobrechts Mis «*Fortuna desperata*») een wijde bres schieten in de beurs van onzer Trezorier, toch achten wij de aanwinst een zóó onwaardeerbare, dat wij geen prijs te hoog rekenen om dit kleinood

van Neerlands kunstglorie voor allicht geheele vernietiging te redden. Zeer groote verplichting hebben wij in deze aan den Hr. F.A. Gevaert, te Parijs, die ons recht krachtig behulpzaam was en blijven wil. Mochten zijne pogingen evenwel schipbreuk lijden, dan zullen wij de tusschenkomst des Heeren Ministers van Buitenl. Zaken inroepen, en langs diplomatieken weg, het bruikleen der stemmen trachten te verkrijgen. Zij dit tevens voor Nederland een nieuwe prikkel tot onderzoek, naar hetgeen misschien in ons land nog van Sweelinks werken te vinden mocht zijn! 't Is waar, er liggen tweehonderdvijftig jaar, tusschen het heden, en het tijdstip toen die werken verschenen; maar toen althans waren ze in te véle afdrukken verspreid, om met grond te kunnen aannemen, dat *alles* verloren gegaan is.²⁰

Een jaar later, in de Navorscher van 1870, meldt Heije echter teleurgesteld dat men, ondanks de welwillende tussenkomst van de minister van Binnen- en Buitenlandse zaken, in Parijs niet op het verzoek wilde ingaan om de *Cantiones Sacrae* een korte tijd in bruikleen af te staan.²¹ Maar in 1871 is het Heije toch gelukt om een afschrift van de vijfde stem en de basso continuo (de twee stemboeken die in Berlijn ontbraken) te ontvangen.²²

Verrassend is dat in 1869 slechts één vocaal werk van Sweelinck, het 'Regina coeli', compleet beschikbaar was. Als we ons vervolgens realiseren dat het Berlijnse exemplaar van de *Cantiones Sacrae* tijdens de Tweede Wereldoorlog verloren is gegaan en het Parijse exemplaar op dit moment het enig bekende ter wereld is, dan leert dat ons hoe kwetsbaar de overlevering van deze oude muziek feitelijk is.

Dat Sweelinck gaandeweg weer tot de verbeelding is gaan spreken, blijkt ook uit een curieus jongensboek dat in 1879 verscheen onder de titel *Jan Pietersz. Sweelinck, of de Toonkunst in Nederland in de 17de eeuw*.²³ Het is van de hand van Pieter Louwerse, een auteur die met talrijke romans gepoogd heeft historische figuren tot leven te brengen. Hij richtte zich vooral op de jeugd en plaatste Sweelinck tussen helden uit de vaderlandse geschiedenis als Frederik Hendrik, Piet Hein, Hugo de Groot, Joost van den Vondel, Jan de Witt, Willem III, Jan Pietersz. Koen, Maarten Harpertsz Tromp en Michiel de Ruyter. In zijn boek laat de auteur de leerlingen van Sweelinck allerlei fantastische avonturen beleven, waarin de meester steeds een voorname rol speelt. In het voorwoord valt te lezen: 'Dat de vijf Duitsche leerlingen tegelijkertijd zich onder Sweelinck in de muziek en het orgelspel oefenden, is zeker wel niet het geval geweest. Ik nam ze slechts bij elkander om de vertelling wat levendiger en onderhoudender te kunnen maken. Nu en dan heb ik ook tooneeltjes geschetst, waarin Sweelinck niet achter zijn klavier zit, onderwijs geeft of over muziek spreekt. Ik achtte die

5 Titelpagina van P. Louwerse, *Jan Pietersz. Sweelinck, of de toonkunst in Nederland in de 17de eeuw*, 1879. Bijzondere Collecties, Universiteit van Amsterdam, Toonkunstcollectie (TK : 784.3). De

illustratie toont Sweelinck die een hevig onweer trotseert tijdens een uitstapje naar de duinen, terwijl zijn leerlingen zich angstig verschuilen.

tooneeltjes noodig, alweer in de eerste plaats om de beeltenis van den beroemden man te zetten in eene lijst van zijne tijd' (afb. 5).²⁴

DE SPELLING VAN DE NAAM SWEELINCK Hoe de kennis over Sweelincks leven zich in het tijdsbestek van enkele decennia ontwikkelde van vrijwel nihil tot substantieel wordt duidelijk aan de hand van een paar elementen uit de negentiende-eeuwse wetenschappelijke teksten over Sweelinck. Tegelijkertijd is ook de kennis over het nagelaten oeuvre aanmerkelijk toegenomen, maar dat zou hier te ver voeren. Vooralsnog beperk ik me tot de spelling van de naam Sweelinck, zijn geboorte- en sterfdatum en zijn geboorteplaats.

De naam Sweelinck wordt op de volgende wijze gespeld:

Koning (1827) schrijft:	Jan Pieterszoon Zweling
Fétis (1829) schrijft:	Jean Pierre Swelinck
Dotd (1840) schrijft:	Jan Pietersz. Zwelinck
Stoppelaar (1854) schrijft:	Jan Pietersz. Zweling
Heije (1869) schrijft:	Jan Pieters Sweelinck, maar ook J.P. Swelinck
Tiedeman (1869) schrijft:	Jan Pieterszoon Sweelinck
Scheltema (1872b) schrijft:	Jan Pieterszoon Swelingh

Ten aanzien van de spelling van de naam is duidelijk dat er, geheel naar de gewoonte van die tijd, tal van spellingsvarianten in gebruik waren. Dat uiteindelijk de keuze op ‘Sweelinck’ is gevallen, is in zekere zin een toevalligheid, maar dit is niet zonder discussie gegaan. In de vroegste artikelen worden steeds andere spellingen gebruikt, maar niemand lijkt daar een punt van te maken. Als eerste geeft F.H.L. Tiedeman in zijn levensbeschrijving van 1869 nadrukkelijk de voorkeur aan de spelling ‘Sweelinck’. Zijn argument is dat de componist zelf alleen ‘Swelinck’ en ‘Sweelinck’ gebruikt zou hebben en die met dubbele ‘e’ als laatste, waaruit hij de conclusie trekt dat de componist deze het meest verkieslijk achtte.²⁵ ‘Wij zullen dan ten minste in overeenstemming zijn met den ons geopenbaarden wil des meesters’, aldus Tiedeman.²⁶

Drie jaar later verschijnen er twee artikelen van de hand van P. Scheltema, archivaris van Amsterdam en van Noord-Holland, beide opgenomen in *Aemstel's Oudheid*, zesde en laatste deel (1872). Het eerste artikel gaat over Cornelis Plempe, een vriend van Sweelinck, en daarin hanteert Scheltema de thans gangbare spelling. In het volgende artikel, dat geheel aan Sweelinck is gewijd, komt hij daarop terug:

‘De heer H. Tiedeman zegt, dat de naam van onzen beroemden toonkunstenaar op zeven verschillende wijzen gespeld voorkomt en is van oordeel dat men liefst Sweelinck moet schrijven. Hij had nog eene achtste schrijfwijze kunnen bijvoegen, te weten, die van Swelingh, waaraan ik gemeend heb de voorkeur te moeten geven, omdat meestal de naam, aldus geschreven, in authentieke stukken door mij gevonden is. Waarschijnlijk noemde hij vroeger, naar het gebruik van dien tijd, zich eenvoudig Jan Pieterszoon en werd later de naam Swelingh daarbij door hem aangenomen. Misschien is deze zamengesteld uit de Latijnsche woorden *suavis* (liefelijk) en *lingua* (tong) en werd hij Swelingh of Suelingius (eigenlijk Suavilingius) geheeten naar den liefelijken toon of tong van het orgel, door hem bespeeld. Welke uitdrukking van orgel-tong of tongen meermalen door onzen dichter Vondel gebezigd is.’²⁷

Het pleidooi van Scheltema vond echter geen gehoor en vanaf circa 1870 is vrijwel altijd gekozen voor ‘Sweelinck’. Dat is tot op de huidige dag zo gebleven. Wij weten intussen dat de naam afkomstig is van Sweelincks moeder en dat deze niets met ‘zoete orgeltongen’ te maken heeft.

SWEELINKS GEBOORTEDATUM, GEBOORTEPLAATS EN STERFDATUM

Ook ten aanzien van de geboorte- en sterfdatum van Sweelinck bestaat er verschil van inzicht, alsmede over zijn exacte geboorteplaats. Een overzicht:

Koning (1827): ‘Hij overleed op den 26sten van Wijnmaand 1621.’²⁸

Fétis (1829): ‘ca. 1540-1622’.²⁹

Dotd (1840): ‘[...] gelijk ik mij mede, bij gebrek aan nadere berigten, moet onthouden van eenige bepaling, omtrent den juisten sterftijd van Sweelinck, waaromtrent gelijk men zal opmerken, verschil bestaat.’³⁰

Stoppelaar (1854): ‘[...] werd geboren te Deventer in het jaar 1540 [...] tot dat de dood hem aan de kunst en aan zijne tallooze vrienden ontrukte, op den 26sten October van het jaar 1621.’³¹

Heije (1869): ‘[...] (geb. Deventer 1540, gest. Amsterdam 1621)’.³²

Tiedeman (1869): ‘*Jan Pietersz. Sweelinck* werd omstreeks, of in 1540 (zekerheid bestaat hieromtrent niet) te Deventer geboren (een voetnoot met aanvullende informatie komt later ter sprake).’³³

Scheltema (1872): ‘Volgens sommigen is 1540, volgens anderen 1561 het jaar van Swelinghs geboorte. De opgave van de laatsten zal wel het meest nabij de waarheid zijn [...]. Hij moet dus in of omtrent het jaar 1562 geboren zijn.’³⁴

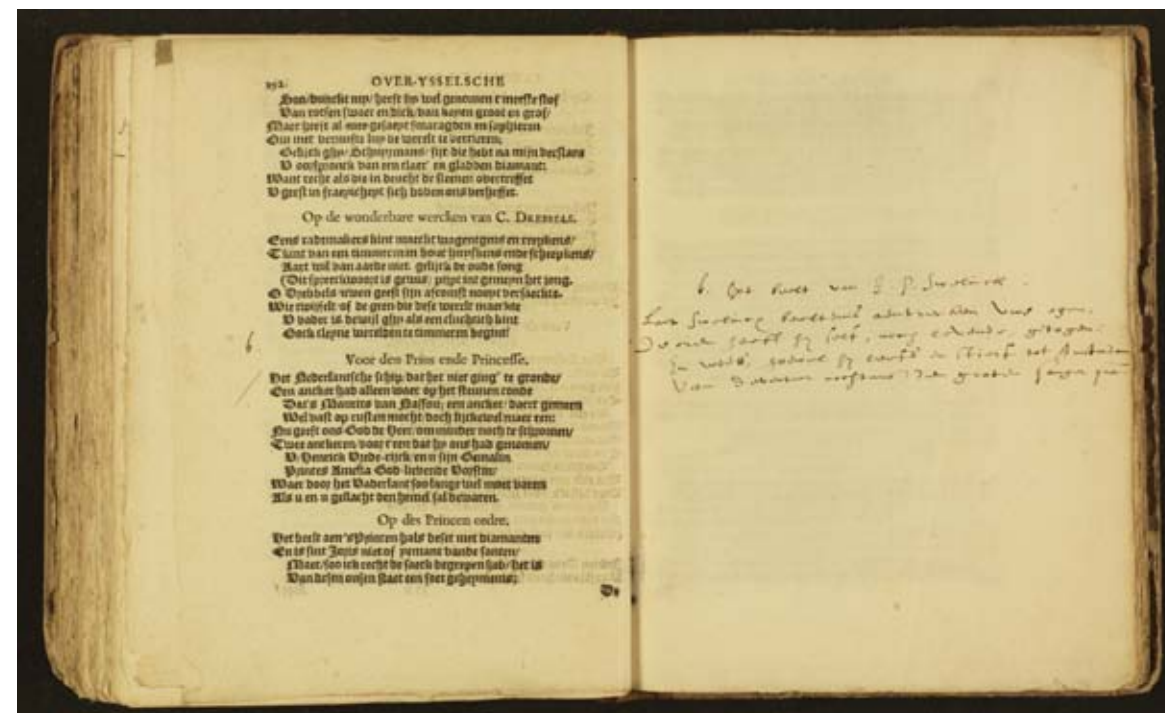
Leendertz (1872): ‘[...] geboren in 1562, waarschijnlijk niet lang na den 28sten April, stellig vóór den 16^{den} October.’³⁵

Tiedeman (1876): ‘[...] (over Leendertz 1872) een resumé, waarmee ik mij volkomen kan vereenigen en dat, zonder de quaestie definitief op te lossen, haar toch der oplossing zeer nabij brengt.’³⁶

Toen de discussie over het geboortjaar van Sweelinck losbrandde, werd ook de aanname dat Sweelinck in Deventer zou zijn geboren in twijfel getrokken. De auteurs vóór Scheltema gaan allen uit van Deventer als geboorteplaats. Scheltema zelf komt echter op basis van het portret van Joan Muller uit 1624 tot de overtuiging dat Sweelinck niet in Deventer, maar in Amsterdam geboren moet zijn: Sweelinck wordt op dat portret immers ‘Amstelo-batavus’ genoemd (afb. 6). Ook Tiedeman, die in de eerste versie van de bio-bibliografische schets (1869) nog had geschreven: ‘Dat *Sweelinck* te Deventer geboren werd, is wel waarschijnlijk, aangezien alle berichten daarover overeenstem-

6 Jan Harmensz Muller, *Jan Pietersz. Sweelinck*, 1624. Gravure, 165 x 130 mm. Stadsarchief Amsterdam, Collectie Atlas Dreesmann.

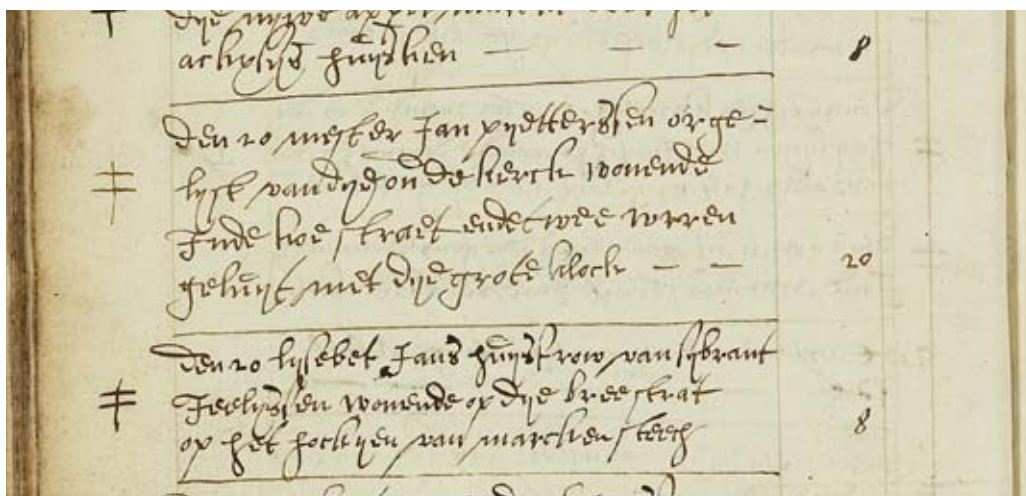
7 Jacob Revius, *Opt Beelt van J.P. Sweelinck*, 1630. Uit: *Overyssele Sagen en Dichten*, 1630. Handschriftelijke toevoeging (van ca. 1635/40) in het eigen exemplaar van de auteur, tegenover p. 292. Deventer, Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek, 101 H 1 KL. Dit gedicht is, net als dat van Vondel, vermoedelijk geschreven naar aanleiding van de prent van Muller (afb. 6).

Transcriptie: Opt beelt van J.P. Swelinck / Laet Swelinck beeltenis aantrecken uwe ogen, De oren heeft hy self, noch levende, getogen: / En weett', hoewel hy leefd' en stierf tot Amsterdam, Van Deventer nochtans dien groten sanger quam.

men', is in de tweede versie (1876) gaan twijfelen.³⁷ Scheltema ziet in de afwezigheid van de vermelding van een geboorteplaats in de huwelijksaantekening van 1590 aanleiding om Amsterdam als Sweelincks geboorteplaats te herkennen. Dozy ontkracht deze aanname door te stellen: 'de plaats van herkomst werd bij inteeckenacten evenzeer voor geboren poorters als voor vreemdelingen bijgevoegd of – en dit komt wel meer voor – vergeten.'³⁸ In 1899 stelt Houck daarentegen dat Deventer toch het meest waarschijnlijk is.³⁹

De aanname dat Sweelinck in Deventer moet zijn geboren ging enerzijds

terug op de overlevering (bij Mattheson wordt Deventer al als geboorteplaats genoemd). Anderzijds baseerde men zich op het gedicht van Jacob Revius over Sweelinck, dat als volgt eindigt: 'En weett', hoewel hij leefd' en stierf tot Amsterdam, Van Deventer nochtans dien groten sanger quam' (afb.7).⁴⁰ Revius groeide op in Amsterdam, maar werd in 1586 ook zelf in Deventer geboren (zijn vader was tot 1587 burgemeester van Deventer). Toen hij rond 1635/40 zijn gedicht schreef, was Revius weer naar Deventer teruggekeerd, en bekleedde daar het ambt van predikant. Hij kon het weten, zou je zeggen, maar de dichterlijke vrijheid staat toe de bewuste zin te interpreteren als 'van Deventer

8 De inschrijving van Jan Pietersz Sweelinck in het begrafenisregister van de Oude Kerk op 20 oktober 1621. Stadsarchief Amsterdam, Archief van de Burgerlijke Stand.

Transcriptie: Den 20 [oktober 1621] mester Jan pyettersen orge-/lyst vandye oude kerck wonende / Inde Koe straet ende twee wren [=uuren] / geluyt met dye grote klock / 20 [stuivers].

ter komaf' (dus met voorouders uit Deventer). In zijn boek over de geschiedenis van Deventer, *Daventriae Illustratae*, spreekt Revius bij de sterfdatum van Sweelinck over 'Joannes Petri Swellingus Daventriensis'.⁴¹ Daventriensis verwijst hier onmiskenbaar naar Sweelincks geboorteplaats. In dit geval dus geen dichterlijke vrijheid, slechts de vraag of Revius het weten kon.

Een document dat uitsluitend geeft over Sweelincks geboorteplaats is er niet. Het is duidelijk dat zijn ouders uit Deventer afkomstig waren, ze zijn er getrouwd tussen Pasen en St. Michaël (29-09) 1558.⁴² Ze zijn naar Amsterdam getrokken toen vader Pieter een baan kreeg als organist bij de Oude Kerk (toen nog St.-Nicolaaskerk). Cruciaal is de vraag of de verhuizing van Sweelincks ouders vóór of na de geboorte van Jan heeft plaatsgevonden. Er zijn stukken waaruit blijkt dat Sweelincks vader in maart 1560 in Deventer verbleef, maar in mei van dat jaar in Amsterdam was, terwijl zijn vrouw nog in Deventer vertoefde.⁴³ Algemeen wordt aangenomen dat de verhuizing in of rond 1564 heeft plaatsgevonden, maar in feite ontbreekt het bewijs hiervoor. In ieder geval woonden Sweelincks ouders op 1 november 1566 in Amsterdam, toen Sweelincks broer

Gerrit – de schilder – er gedoopt werd in de Oude Kerk.⁴⁴ Over het exacte moment waarop vader Pieter benoemd werd tot organist zwijgen de archieven. Tot nog toe is de wijze waarop Revius in zijn boek over Deventer over Sweelinck spreekt, voor de bepaling van de geboorteplaats doorslaggevend.

En dan Sweelincks sterfdag. Dat hij op 16 oktober van 1621 (nieuwe stijl, zie hierna) is overleden en niet op 26 (en evenmin op 19, zoals Baudartius en ook Revius melden), mogen we als feit aannemen. De archieven maken duidelijk dat hij op 20 oktober in de Oude Kerk werd begraven⁴⁵ (afb. 8) en daarmee valt 26 in ieder geval af, maar ook 19 oktober is dan wel erg onwaarschijnlijk. Mogelijk is 26 oktober nog het gevolg van het verschil tussen de tijdrekening oude en nieuwe stijl, maar daarover geven de teksten geen uitsluitend. Aangezien Baudartius het getal niet in cijfers weergeeft, kan 19 niet eenvoudig een zetfout van 16 zijn geweest.⁴⁶ En ook bij Revius kan het geen zetfout zijn, daar staat 'xix Octobr. obiit'.⁴⁷ De juiste sterfdatum, ook in overeenstemming met de dag waarop Sweelinck werd begraven, vinden we niet alleen op de gravure van 1624 van Muller. We vinden deze ook in de 'Tydinge uyt Verscheide Quartieren' van 23 oktober 1621 (dus enkele dagen na het gebeuren):

'Voorleden saterdach savonts op den 16 deses, is binnen Amsterdam overleden dien voortreffelycke organist mr. J.P. Sweelingh, weerdigh een Prince der Musijcken genoemt te werden om vele treffelijcke musicale wercken door hem gecomponeert ende in druck uitgegeven, ende sal noch eerstdaechs uytgaen het vierde deel der Psalmen Davids door hem in Musijcke ghestelt.'⁴⁸

Kunnen we Sweelincks sterfdag met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dus plaatsen op 16 oktober 1621, zijn geboortedag is allerminst duidelijk. De discussie daarover begint in feite al bij Mattheson. In zijn *Grundlage einer Ehren-Pforte* stelt hij dat Sweelinck in 1557 naar Venetië ging om bij Zarlino te studeren.⁴⁹ Waarschijnlijk op basis van deze vermelding is in de negentiende eeuw, onder anderen bij Fétis,⁵⁰ Kist,⁵¹ De Stoppelaar,⁵² Heije⁵³ en Tiedeman,⁵⁴ het jaar 1540 als Sweelincks geboortjaar genoemd. Op twee van deze auteurs ga ik nader in: De Stoppelaar en Tiedeman.

De eerste schreef, onder zijn initialen J.H. DE ST., in *De Navorscher* IV van 1854 een bijdrage in een reeks aan 'Joan Pietersz. en Diederik Zweling' gewijde artikelen. Direct voorafgaand aan de bijdrage van De Stoppelaar staat een kort stuk onder het motto *Legendo et scribendo*. Hierin wordt (tussen vierkante haken) melding gemaakt van een afbeelding van Sweelinck waarop staat dat hij overleed op 16 oktober 1621 in de leeftijd van zestig jaar.⁵⁵ Dan lezen we: 'Hij [een anonieme auteur, die verwijst naar 'het gesteendrukte portret

van Sweelinck in *Caecilia*] laat niet onopgemerkt, dat hieruit voor SWELING'S geboortjaar een cyfer (1561) voortvloeit, niet weinig verschillende van dat, hetwelk men in de *Kronijk van Utr. Gen.*, bl. 149, aangegeven vindt (1540).⁵⁶ Direct aansluitend volgt de bijdrage van De Stoppelaar, openend met de zin: 'JAN PIETERSZOOM SWELINCK werd geboren te *Deventer* in het jaar 1540'.⁵⁷ De Stoppelaar zal zijn bijdrage aan het tijdschrift hebben ingeleverd zonder kennis te hebben genomen van de inhoud van de hiervoor genoemde bijdrage.

Het duurde nog vijftien jaar voor de nieuwe inzichten rond het geboortjaar van Sweelinck in de wetenschappelijke publicaties voorzichtig ingang vonden. In zijn eerste versie van *Jan Pieterszoon Sweelinck, een biographische schets* uit 1869 stelt Tiedeman in de hoofdttekst nog het volgende: '*Jan Pietersz. Sweelinck* werd omstreeks, of in 1540 (zekerheid bestaat hieromtrent niet) te *Deventer* geboren'. De onzekerheid heeft zo op het eerste gezicht betrekking op de vraag of Sweelinck 'in', dan wel 'omstreeks' 1540 is geboren. In een voetnoot komt Tiedeman echter met de passage van *Legendo et Scribendo* uit *De Navorscher* IV en stelt dan: 'Inderdaad zoude volgens deze opgave Sweelinck eerst in 1561 geboren zijn. Dat dit niet mogelijk is, blijkt nergens uit! Indien ik alzo 1540 behoud, tot wij beter op de hoogte zullen zijn, zou ik, strikt genomen, reeds nu aan 1561 de voorkeur moeten geven [...]'.⁵⁸ Vanaf dit moment vinden we in de literatuur het jaartal 1540 als Sweelincks geboortjaar niet meer terug. De discussie over het exacte geboortjaar is dan echter nog niet ten einde.

Een paar jaar later kwam Scheltema met een artikel⁵⁹, waarin hij over Sweelincks geboortjaar schreef: 'Volgens sommigen is 1540, volgens anderen 1561 het jaar van Swelingsh's geboorte. De opgave der laatsten zal wel het meest nabij de waarheid zijn, want in de reeds vermelde huwelijks-aantekening van hem, geteekend 28 April 1590, wordt hij gezegd, alstoen oud te zijn geweest omtrent acht en twintig jaren. Hij moet derhalve in of omtrent het jaar 1562 geboren zijn'.⁶⁰ In *De Navorscher* van 1872 borduurde Leendertz, de hoofdredacteur van het tijdschrift, hierop voort:⁶¹

'Wij hebben nu drie getuigenissen aangaande Sweelincks geboortjaar. Want dat zij die ons het jaar 1540 noemen geen geloof verdienen, heeft geen bewijs meer noodig.

1°. De huwelijksaantekening. Daaruit blijkt, dat hij den 28sten april 1590 bijna 28 jaren oud was.

2°. Het onderschrift der gravure van 1624. Dit zegt van hem: «obiit 1621, 16 oct. aetat. 60.» Vertalen wij dit goed, namelijk: «hij stierf in 1621 den 16 octob. in zijn 60e jaar, » dan zien wij daaruit dat hij

op dien dag reeds 59 jaren oud was. Hij moet dan den 16en oktober 1590 28 jaren oud geweest zijn, wat met de huwelijksaantekening overeenkomt.

3°. Het geschilderde portret, waarop staat: «1606 aet. 44.» Was hij in 1606 in zijn 44e jaar, (dus over de 43), dan is hij in 1590 27 jaar oud geweest. Het portret is dus geschilderd in de eerste maanden van 1606, voor Sweelincks verjaardag.

Uit deze drie met elkander overeenstemmende getuigenissen volgt dat Sweelinck in 1590 28 jaren is geworden, derhalve dat hij geboren is in 1562, waarschijnlijk niet lang na den 28en april, stellig voor den 16en oktober.'

Enkele jaren later gaat Tiedeman in zijn tweede, geheel bijgewerkte bio-bibliografische schets hierin mee.⁶² De bevindingen van Leendertz noemt hij: 'een resumé, waarmee ik mij volkomen kan vereenigen en dat, zonder de quaestie definitief op te lossen, haar toch de oplossing zeer nabij brengt'.⁶³ Sindsdien is de gebruikelijke aanname dat Sweelinck vermoedelijk in mei (want niet lang na 28 april) 1562 is geboren. Door de aanname dat 'omtrent' in de akte van ondertrouw gelijk zou staan met 'bijna' – een aanvechtbare veronderstelling – is het gerechtvaardigd de kwestie opnieuw te bekijken.

Voordat we ons echter verder in deze materie verdiepen, dient eerst vermeld dat tijdens het leven van Sweelinck de kalender in Holland werd aangepast. In 1582 ging men namelijk over van de juliaanse op de gregoriaanse tijdrekening. Vóór 1582 liep de tijdrekening tien dagen achter ten opzichte van de nieuwe rekening. In documenten uit de periode kort na deze overgang werd dit bij een datum vaak aangegeven met s.a. (stile antiqua) en s.n. (stile nova) of soortgelijke aanduidingen. Voor ons onderwerp is dit nauwelijks van belang, de onzekerheid over de geboortedag van Sweelinck overstijgt immers deze tien dagen in ruime mate.

Het is daarbij de vraag in hoeverre er in de zestiende en zeventiende eeuw verjaardagen werden gevierd en in hoeverre men zich bewust was van zijn leeftijd. Het antwoord daarop is afhankelijk van onder meer de mate van geletterdheid en welgesteldheid van de desbetreffende persoon. Over het algemeen werden verjaardagen niet gevierd, maar bij hooggeplaatste personen kwam dit soms wel voor. Dit werd overigens vaak beperkt tot een bijzonder jaar. Zo was bijvoorbeeld de vijftenzestigste verjaardag van de Amsterdamse burgemeester Johan Huydecoper in 1690 aanleiding voor een etentje met zijn kinderen.⁶⁴ Dat het vieren van verjaardagen beperkt bleef tot een kleine groep, wil niet zeggen dat men zich over het algemeen niet bewust was van zijn leeftijd.

Dit bewustzijn hing ook samen met de mate van geletterdheid. In sommige families was het de gewoonte om geboortes, huwelijken en overlijdensdata bij te houden op het schutblad van de familiebijbel. Als je over een dergelijke familiebijbel beschikte, dan wist je dus je geboortedatum en was de leeftijd, zo al niet een parate kennis, dan toch eenvoudig te berekenen. Of Sweelinck zich van zijn leeftijd bewust was, valt moeilijk te zeggen maar ongeletterd was hij natuurlijk niet.

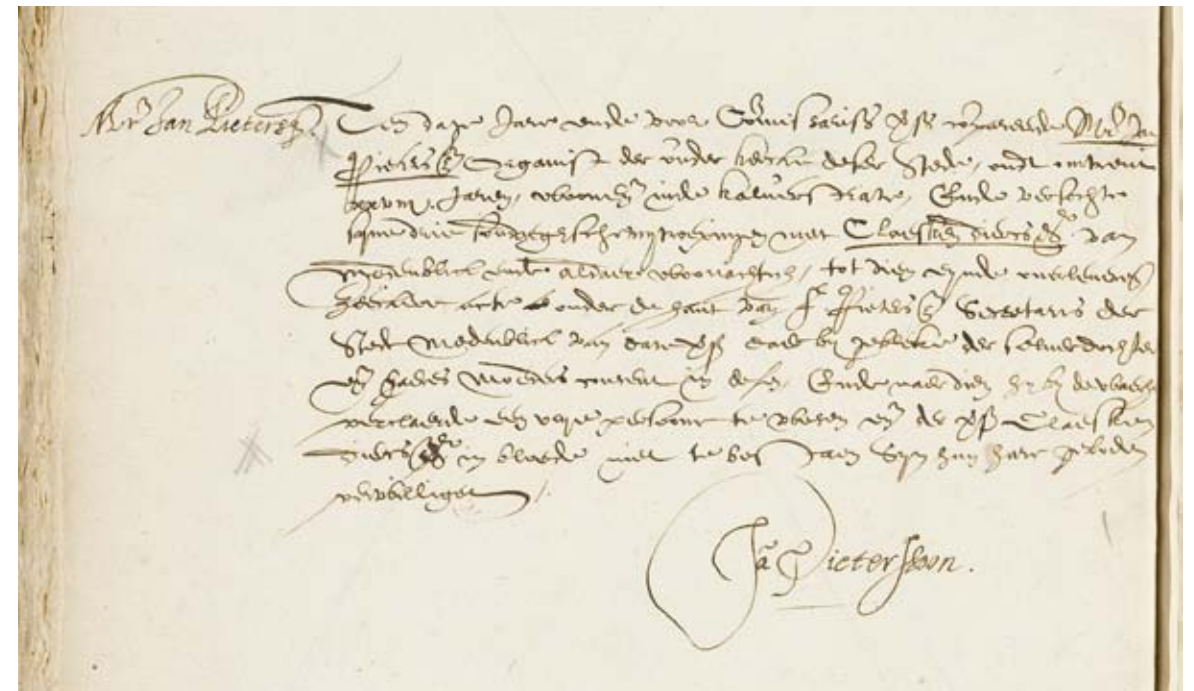
Geboorteregisters, die uitsluitel zouden kunnen geven over Sweelincks geboortejaar, zijn niet beschikbaar en in een testament dat Sweelinck op 10 augustus 1602 liet opmaken, wordt – tegen de gewoonte in – zijn leeftijd niet genoemd. Drie bronnen resten er om Sweelincks leeftijd nog eens nader onder de loep nemen. Allereerst de huwelijksaantekening van 1590 (afb. 9):

[xxviii Aprilis 1590.] In de marge: Mr. Jan Pieterssen

Ten dage jaere ende voor commissarissen voorsz. compareerde *Mr. Jan Pieterssen*, organist der oude kercke deser Stede, oudt omtrent xxviii. jaren, woonende in de Kalverstrate, ende versochte syne drie sondaegersche wytroepingen met *Claesken Diercsdr.* van Medenblick ende aldaer woonachtich, tot dien eynde overleverende zeeckere acte onder de hant van F. Pieterssen secretaris der Stede medenblick van date voorsz. daerby gebleke der selve dochter ende hares moeders consent in desen, ende naerdien hy by de waerheit verclaerde een vrije persone te wesen ende de voorsz. Claesken Diercsdr. in bloede niet te bestaen, sijn hun haer geboden verwilliget.

(Get.) JAN PIETERSOON.⁶⁵

Cruciaal is de betekenis van het woord ‘omtrent’ in de zin dat Sweelinck ‘oudt omtrent 28 jaren’ is. Leendertz interpreteerde het als ‘bijna’ en kwam aldus tot de constatering dat Sweelinck niet lang na 28 april 1562 (later opgevat als vermoedelijk in mei 1562) zou zijn geboren. Dit is echter geen gangbare verklaring voor het woord ‘omtrent’. Het woord komt veelvuldig voor in vergelijkbare akten en we moeten het zien als een ambtelijke schrijfwijze, bedoeld om de rechtsgeldigheid te waarborgen als later zou blijken dat de opgegeven leeftijd niet geheel correct was. In Amsterdam blijkt de leeftijd in de ondertrouwregisters doorgaans accuraat en meestal op dezelfde wijze te worden berekend als nu nog het geval is. Dit kan worden vastgesteld bij personen waarvan de geboortedatum wel exact bekend is.⁶⁶ Als voorbeeld kan de huwelijksakte van Constantijn Huygens en Susanna van Baerle dienen.⁶⁷ De huwelijksinschrijving vond plaats te Amsterdam op 24 februari 1627. Van Huygens

9 De inschrijving van Jan Pieterse en Claesje Diercsdr in het extra-ordinaris intekenregister op 28 april 1590. Stadsarchief Amsterdam, Archief van de Burgerlijke Stand. [Transcriptie in de tekst].

mogen we aannemen dat hij zich terdege bewust was van zijn exacte leeftijd. Als leeftijd wordt bij de bruidegom genoteerd ‘omtrent 30 Jaeren’ en dat klopt met onze huidige berekening, aangezien hij op 4 september 1596 was geboren en dus in 1626 de leeftijd van dertig jaar had bereikt. Bij zijn bruid, die opgeeft ‘out 28 jaer’ te zijn, ontbreekt merkwaardigerwijs het woord ‘omtrent’. Zij is echter op 8 maart 1599 gedoopt en moest dus op 24 februari 1627 nog achtentwintig worden. Bij Sweelincks opgave zouden we kunnen concluderen dat hij vermoedelijk in de periode voorafgaand aan 28 april 1590 achtentwintig was geworden, maar dat het niet uitgesloten is dat zijn verjaardag nog moest plaatsvinden.

Voor de interpretatie van de twee andere bronnen moet eerst gekeken worden naar de betekenis van het woord ‘aetatis’. Het gaat om de genitivus van het Latijnse woord ‘aetas’, waaraan verschillende betekenissen worden toegekend.

Hier zijn ‘levensduur’, ‘mensenleeftijd’ en ‘leeftijd’ van belang.⁶⁸ De vraag is of men bij de telling met nul begon (zoals tegenwoordig gebruikelijk) of met één (zoals bij de Romeinen gebruikelijk). In het ene geval wordt men één aan het einde van het eerste levensjaar, in het andere geval is men één vanaf het begin en wordt men twee op de dag na de eerste verjaardag. Dit kan, ter verduidelijking, worden vergeleken met de nog altijd gangbare eeuwrekening: ‘eeuw xx’, de twintigste eeuw loopt van 1 januari 1901 tot 31 december 2000.

In de tekst van *De Navorscher* IV staat onder de kop *Legendo et scribendo* dat uit de tekst ‘Obijt MDCXXI, XVI Octobris, aet. LX’ 1561 als Sweelincks geboortejaar voortvloeit. Deze auteur gaat er dus vanuit dat er met nul begonnen is en vertaalt ‘aet. LX’ daarom met ‘in de leeftijd van zestig jaar’. Dan zou Sweelinck dus geboren moeten zijn tussen 16 oktober 1560 en 16 oktober 1561. Ook de Utrechtse geleerde Arnoldus Buchelius schreef over Sweelinck dat hij zestig jaar geleefd had toen hij stierf op 16 oktober 1621.⁶⁹ Deze zin volgt direct op de mededeling dat Muller hem heeft afgebeeld, en kennelijk ontleende ook Buchelius zijn kennis aan deze gravure.

De meest gangbare betekenis van ‘aetatis’ in combinatie met een getal is echter dat iemand in het zoveelste levensjaar verkeert en dat er dus met één begonnen is te tellen. Aangezien op het schilderij van 1606 ‘aetatis 44’ staat (afb. 1), zou Sweelinck dus op dat moment nog drieënveertig zijn geweest en aangezien op de gravure bij 16 oktober 1621 – de dag van zijn overlijden – ‘aetatis LX’ staat, zou hij op dat moment in zijn zestigste levensjaar, en dus nog negenenvijftig zijn geweest.

Er is een prent van een bekende Amsterdammer, waarop jaartal en leeftijd volgens dezelfde formule als bij Sweelinck worden weergegeven. Omdat we de geboortedatum van deze persoon menen te kennen, kunnen we daar de betekenis van deze formule achterhalen. Het gaat om Pieter Cornelisz Hooft, geboren op 16 maart 1581. De prent vermeldt als jaartal MDCXLII en de leeftijd van Hooft wordt vermeldt als ‘AETAT LXII’. In 1642 kan hij alleen in zijn tweeën-zestigste levensjaar geweest zijn, want de werkelijke leeftijd van tweeën-zestig bereikte hij pas op 16 maart 1643.

Terwijl we mogen aannemen dat de leeftijdsvermelding op het schilderij – dat ongetwijfeld terecht aan Sweelincks broer Gerrit Pieterszoon wordt toegeschreven – van Sweelinck zelf komt, geldt dat uiteraard niet voor de gravure uit 1624. Joan Muller, de graveur, moet zijn informatie uit een andere bron hebben betrokken. Het is niet onmogelijk dat de graveur vertrouwd was met het schilderij en dan zou een eenvoudige rekensom met ‘aetatis 44’ in 1606 al te gemakkelijk tot ‘aetatis 59’ in 1621 hebben kunnen leiden. De graveur heeft echter naar alle waarschijnlijkheid informatie gebruikt die los stond van de vermelding van Sweelincks leeftijd op het schilderij. Hij was een stadgenoot

van Sweelinck en woonde dicht bij de Koestraat, waar Sweelinck gewoond had. Aangezien hij ook de sterfdatum correct heeft vermeld, mogen we aannemen dat hij een betrouwbare bron heeft geraadpleegd.

Hoewel het vaak voorkomt dat mensen bij verschillende gelegenheden leeftijden opgeven die niet met elkaar in overeenstemming te brengen zijn, sluiten in het geval van het geboortejaar van Sweelinck de drie bronnen elkaar niet uit. Op basis van de akte van ondertrouw is duidelijk dat Sweelinck waarschijnlijk ergens tussen mei 1561 en half april 1562 is geboren. Op basis van de gravure is aannemelijk dat Sweelinck na 16 oktober 1561 geboren zal zijn. Het schilderij zal dan begin 1606 zijn gemaakt, nog voordat Sweelinck vierenveertig is geworden, en daarmee komt de geboortedatum definitief in 1562. Aangezien het woord ‘omtrent’ in de akte van ondertrouw zeker niet exclusief met ‘bijna’ vertaald mag worden, is mei 1562 als geboortedatum al te precies geworden. Mijn conclusie is dan ook dat Sweelinck vrijwel zeker geboren is tussen 1 januari 1561 en 31 december 1562, waarschijnlijk in de eerste maanden van 1562.

ZO BLIJKT dat de zoektocht naar de essentiële gegevens over leven en werken van Jan Pietersz. Sweelinck nog niet is voltooid, maar de betekenis van Sweelinck ligt uiteraard niet in de kennis van zijn jaartallen, het zijn slechts voetnoten. Ze spelen een rol in de context van de essentie: want zijn betekenis ligt uitsluitend in de ongelooflijk hoge kwaliteit van de muziek die hij ons heeft nagelaten. Zonder de inspanning van de negentiende-eeuwse onderzoekers was Sweelincks oeuvre misschien onbekend gebleven of was een nog groter deel verloren gegaan. Het is dus dankzij de hierboven besproken speurders dat Sweelinck heden ten dage weer in prachtige uitvoeringen is te horen.

BIJLAGE

Overzicht van de zeventiende-, achttiende- en negentiende-eeuwse literatuur over Sweelinck (chronologisch)

ZEVENTIENDE EEUW

- Voocht 1621 N. Voocht, *Lyck-Klacht over de doot des Voortreffelycken ende wijt-beroemden Meesters Jan Pietersz. Sweeling*, Amsterdam 1621.
- Wassenaer 1622 Wassenaer, *Historisch Verhael*, Amsterdam 1622, dl. 2, p. 40.
- Buchelius Arnoldus Buchelius, *Vitae Eruditorum Belgicorum* (Utrecht, Universiteitsbibliotheek, Hs 838). Het is niet duidelijk wanneer Buchelius de passage over Sweelinck opschreef, in ieder geval na Sweelincks dood en vóór 1641, het jaartal van zijn eigen overlijden.
- Baudartius 1624 G. Baudartius, *Memoryen ofte Cort verhael der gedenck-weerdichste so kerckelicke als wereltlicke gheschiedenissen van Nederland [...] van den iaere 1603 tot in het iaer 1624 [...]*, tweede editie, Arnhem 1624-25, dertiende boek, p. 163.
- Vondel 1624 Joost van den Vondel, 'Op Meester Joan Pietersen Sweling' in: *I.V. Vondels Verscheide Gedichten*, Amsterdam 1644, p. 136.
- Draudius 1625 Draudius, *Bibliotheca classica*, Frankfurt am Main, 1625.
- Sweertius 1628 Franciscus Sweertius, *Athenae Belgicae*, Antwerpen 1628, p. 460.
- Ampzing 1629 S. Ampzing, *Westindische triumphbazuin op de verovering van de zilveren vloot*, Haarlem 1629, p. 20 (kanttekening).
- Revius 1630 Jacobus Revius, 'Opt Beelt van J.P. Sweelinck' in: *Overijsselsche Sangen en Dichten*, Deventer 1630, p. 292. Het gedicht over Sweelinck is een handschriftelijke toevoeging van de auteur (ca. 1635/40) in zijn eigen exemplaar (Deventer, Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek, 101 H 1 KL).
- Plemp 1631 Cornelis Plemp, *Cornelii Giselberti Plempii Amsterodamensis poemata*, Antwerpen 1631, zie: Eligae p. 47, 94, 107; De vita p. 126; De patria p. 184 en Idyllia p. 285.
- Scacchi 1643 Marco Scacchi, *Cribrum musicum ad triticum Siferticum, seu Examinatio succinta psalmodum*, Venetië 1643, p. 18.
- Hooft 1644 P.C. Hooft, 'Grafscrift van meester Jan Pieterszoon Sweeling, Orgelist der Stadt Amsterdam, die de Psalmen Davids op maetzang gestelt heeft' in: *Gedichten*, Amsterdam 1644, p. 236. Vermoedelijk is het gedicht van oudere datum en in of kort na 1621 ontstaan.
- Seiffert 1645 Paul Seiffert, *Anticribratio musica, ad avenum Scacchianum* (Seiffert noemt werken van Sweelinck in zijn repliek tegen Scacchi).
- Revius 1650 Jacobus Revius, *Jac. Revii Daventriae illustratae, sive Historiae Urbis Daventriensis II. VI: perducti usque ad ann. 1641*, Leiden 1650, p. 629.
- Matthäus 1652 Conrad Matthäus, *Kurtzer doch ausführlicher Bericht, von den Modis Musicis [...]*, [Königsberg] 1652, p. 120.

- Moonen 1688 Arnold Moonen, *Korte Chronyke der Stadt Deventer*, Deventer 1688, p. 97 (R1714, p. 147).

ACHTTIENDE EEUW

- Mattheson 1722 Johann Mattheson, *Critica Musica*, Hamburg 1722-1725, Tomus secundus, p. 83 (voetnoot).
- Mattheson 1740 J. Mattheson, *Grundlage einer Ehren-Pforte*, Hamburg 1740, p. 331-333.
- Lustig 1756 J.W. Lustig, *Samenspraaken over muzikaale beginselen*, dl. 4, Amsterdam 1756, p. 162.

NEGENTIENDE EEUW

- Koning 1827 J. Koning, *Geschiedenis van het Slot te Muiden*, Amsterdam 1827, p. 128-130.
- Kiesewetter 1829 Rafael Georg Kiesewetter, 'Die Verdienste der Niederländer um die Tonkunst. In Beantwortung der von der Vierten Klasse des Königlischen Niederländischen Instituts, im Jahre 1826 ausgeschriebenen Frage' in: *Prijzverhandeling over de verdiensten, die zich de Nederlanders, voornamelijk in de XIVde, XVde en XVIde eeuw, in het vak der toonkunst verworven hebben*, Amsterdam 1829.
- Fétis 1829 F.J. Fétis, 'Mémoire sur cette Question: Quels ont été les mérites des Neerlandais dans la musique, principalement aux 14e, 15e et 16e siècles [...]' in: *Prijzverhandeling over de verdiensten, die zich de Nederlanders, voornamelijk in de XIVde, XVde en XVIde eeuw, in het vak der toonkunst verworven hebben*, Amsterdam 1829.
- Hientzsch 1829 Joh. Gottfr. Hientzsch, *Eutonia Musik-Zeitschrift*, Breslau 1829 (over Sweelincks leerlingen).
- Collot 1830 Collot d'Escury (Hendr. Baron), *Hollands roem in kunsten en wetenschappen* (1825-1844), dl. IV, 2de stuk, p. 445.
- Dodt 1840 J.J. Dodt van Flensburg, 'Jan Pietersz. Swelinck' in: *Algemeene Konst en Letterbode voor het jaar 1840*, dl. I, nr. 25 (1840), p. 396-398.
- Kist 1840 Prof. N.C. Kist in: *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis*, dl. X, 1840, p. 223.
- Kist 1841 Dr. F.C. Kist, *Over den toestand van het Protestantsche kerkgezang in Nederland, benevens de middelen tot deszelfs verbetering*, Utrecht 1841, passim
- Kist 1842 [F.C.] Kist, 'J.P. Swelinck', *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 4 (1842), p. 181-183, 191-193.
- Kist 1848 Prof. N.C. Kist in: *Nederlandsch Archief*, dl. VIII, 1848, p. 184.
- Kronijk 1851 Anon., 'Jan Pietersz. Sweling', *Kronijk van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht*, Zevende Jaargang 1851, Tweede Serie (Utrecht 1851), p. 93-94, 129, 148-149 en 149-150. Op p. 149-150 staat een korte levensbeschrijving van Sweelinck van de hand van dr. [F.C.] Kist.
- Lange 1851 J. de Lange, 'Jan Pietersz. Swelinck' in: *Overijsselschen Almanak voor Oudheid en Letteren*, 16e Jaargang, 1851, p. 210-216.
- Almanak 1851 Anoniem in: *Overijsselschen Almanak voor Oudheid en Letteren* (1851), p. 248.
- Muller 1852 Fred. Muller, *Catalogus* 1852, nr. 5229-5232.

- Jonge 1852 J.C. de Jonge, *Nederland en Venetië*, 's-Gravenhage 1852, p. 334.
- Kobus 1853 J.C. Kobus, 'Jan Pietersz. en Diederik Zweling', *De Navorscher* III (1853), p. 36.
- Constanter 1854 Constanter, 'Joan Pietersz. en Diederik Zweling', *De Navorscher* IV (1854), p. 22-23.
- Legendo 1854 Legendo et Scribendo, 'Joan Pietersz. en Diederik Zweling', *De Navorscher* IV (1854), p. 23.
- Stoppelaar 1854 J.H. de Stoppelaar, 'Jan Pietersz. en Diederik Zweling', *De Navorscher* IV (1854), p. 23.
- Scheltema 1855 P. Scheltema, 'Traktementen van de predikanten en beambten der Oude-Kerk' in: *Aemstel's oudheid*, I (1855), p. 188.
- Rappard 1856 F.A. van Rappard, *Overzicht eener verzameling Alba Amicorum*, Leiden 1856, p. 80 (vijfde dl. Tweede stuk der nieuwe werken van de Maatschappij van Letterkunde te Leiden).
- D. te D. 1858 D. te D., 'Joan Pietersz. en Diederik Zweling', *De Navorscher* VIII (1858), p. 297.
- Viotta 1860 Dr. J.J. Viotta (red.), *Swelingh, Jaarboekje Aan De Toonkunst In Nederland Gewijd, Voorzien Van Een Aanhangsel Door R. Hol, 1859-1860*, Amsterdam [1860].
- Navorscher 1864 Anoniem, 'Jan Pietersz. Zweling', *De Navorscher* XIV (1864), p. 15.
- Gregoir 1865 E.G.J. Gregoir, *Histoire de l'orgue suivie de la biographie des facteurs d'orgues et organistes néerlandais et belges*, Antwerpen 1865.
- Leendertz 1865a P.L. Wz. [= P. Leendertz Wz], 'P.J. Swelinck' (sic), *De Navorscher* XV (1865), p. 17.
- Leendertz 1865b P.L. Wz. [= P. Leendertz Wz], 'J.P. Swelinck', *De Navorscher* XV (1865), p. 51.
- Leendertz 1865c P.L. Wz. [= P. Leendertz Wz], 'Jan Pietersz. Swelinck', *De Navorscher* XV (1865), p. 121.
- Rappard 1865 F.A. van Rappard, 'J.P. Swelinck', *De Navorscher* XV (1865), p. 50-51.
- Straeten 1867 Edmond van der Straeten, *La Musique aux Pays-Bas* [...], Brussel 1867-75, dl. I, p. 18-39.
- MBT 1868 MBT [Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst]: prijsvraag omtrent oude Nederlandse toonkunstenaars; een hoogduitsch antwoord werd in 1868 der bekroning waardig gekeurd.
- Anoniem 1869 Anoniem, 'Sweling (Joannes Petri) of Swelinck', *De Navorscher* XIX (1869), p. 539.
- Gregoir 1869 Ed.G.J. Gregoir, *Caecilia*, 26ste Jaargang, nr. 6, 15 maart 1869, p. 53.
- Heije 1869a Heije, 'Jan Pieters Swelinck', *De Navorscher* XIX (1869), p. 95-96.
- Heije 1869b Heije, *Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst / Vereniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis, Berigten* blad 1-4 [Amsterdam 1869].
- Tiedeman 1869 F.H.L. Tiedeman, 'Jan Pieterszoon Sweelinck, een biografische schets [met] bibliographie' in: *Jan Pieters Sweelinck, Regina Coeli*, Utrecht 1869, Uitgave I van de VNM.
- Eitner 1870a R. Eitner, *Jan Pieters Sweelinck, Biographie von Rob. Eitner*, (hs.) 1870.
- Eitner 1870b R. Eitner, 'Jan Pieters (oder Pieterszoon) Sweelinck' in: *Monatshefte für Musikgeschichte* II (1870), p. 76-78.
- Heije 1870a Heije, 'Een portret van Sweelinck, en zijn Cantiones sacrae', *De Navorscher* XX (1870), p. 364-366.
- Heije 1870b Heije, 'Portret van Sweelinck in de galerij te Darmstadt', *De Navorscher* XX (1870), p. 420-421.
- Heije 1870c Heije, 'Geboortjaar van Sweelingh', *De Navorscher* XX (1870), p. 457-458 (met een opmerking van V.VL. vooraf).
- Heije 1870d Heije, 'Sweelinks portret', *De Navorscher* XX (1870), p. 519-520.
- Elsevier 1870 Elsevier, 'Michael Utrecht, leerling van Jan Pietersz. Sweelinck, a° 1614', *De Navorscher* XX (1870), p. 456-457.
- Leendertz 1870a P. Leendertz Wz., 'Jan Pietersz. Sweelinck', *De Navorscher* XX (1870), p. 195.
- Leendertz 1870b P. Leendertz Wz., 'Joan Crabbe', *De Navorscher* XX (1870), p. 298-299.
- Eitner 1871 R. Eitner, 'Ueber die acht, respektive zwölf Tonarten und über den Gebrauch der Versetzungszeichen im XVI. und XVII. Jahrhunderte nach Joh. Peter Sweelinck', *Monatshefte für Musikgeschichte* III (1871), p. 133-151.
- Heije 1871a [J.P.] Heije, 'Swelincks Cantiones sacrae', *De Navorscher* XXI (1871), p. 457-458.
- Heije 1871b [J.P.] Heije, 'Een verloren theoretisch werk van Sweelinck hervonden', *De Navorscher* XXI (1871), p. 564-570.
- Heije 1872a [J.P.] Heije, 'Jan Pietersz. Sweelinck', *Bouwsteenen, eerste jaarboek der VNM* (1872), p. 36-47.
- Heije 1872b Heije, 'Gerrit Pieterzen (Sweelinck)', *De Navorscher* XXII (1872), p. 252.
- Anon 1872 Anon., (portretten van Sweelinck), *Bouwsteenen, eerste jaarboek der VNM* (1872), p. 100-101 en 119-122.
- Scheltema 1872a P. Scheltema: 'Dr Cornelis Gijbertszoon Plemp en zijne beschrijving van Amsterdam', *Aemstels Oudheid* VI (1872), p. 1-15.
- Scheltema 1872b P. Scheltema: 'Jan Pietersz. Swelingh', *Aemstels Oudheid*, VI (1872), p. 177-197.
- Tiedeman 1872 Tiedeman, 'Nieuwe levensbijzonderheden van J.P. Sweelinck', *De Navorscher* XXII (1872), p. 133-137, 183-187 en 293-299.
- Leendertz 1872 P. Leendertz Wz., 'Jan Pietersz. Sweelinck', *De Navorscher* XXII (1872), p. 251-252.
- Thijm 1872 J.A. Alberdingk Thijm, 'Bijzonderheden over Sweelincks famielje' in: *Dietsche Warande*, 1872.
- Tiedeman 1873 Tiedeman, 'Sweelinckiana', *De Navorscher* XXIII (1873), p. 298-300.
- Kramm 1873 C. Kramm, (Sweelincks bekende en onbekende werken), *De Navorscher* XXIII (1873), p. 348-349.
- Anoniem 1874 Anoniem, 'Levensbijzonderheden', *Bouwsteenen* II (1874), p. 142-156.
- Heije 1875 [J.P.] Heije, 'Een brief van Sweelincks oudsten zoon', *De Navorscher* XXX (1875), p. 109-110.
- BWN 1875 Anoniem, 'Sweelinck' in: *Biographisch Woordenboek der Nederlanden* (Tiedeman vindt dit artikel 'allerbespottelijkst').
- Tiedeman 1876 F.H.L. Tiedeman, 'Jan Pieterszoon Sweelinck, een bio-bibliographische schets, tweede geheel bij- en omgewerkte uitgave' in: *Jan Pieters Sweelinck. Acht zes-stemmige psalmen*, Amsterdam 1876, Uitgave VI van de VNM.
- Louwerse 1879 P. Louwerse, *Jan Pietersz. Sweelinck, of De toonkunst in Nederland in de 17e eeuw*, Schiedam 1879. 'Een geschiedkundig verhaal'.
- Goovaerts 1880 A. Goovaerts, *Histoire et bibliographie de la typographie musicale dans les*

Ritter 1884 *Pays-Bas* (Antwerpen/ Brussel, 1880).
A.G. Ritter, *Zur Geschichte des Orgelspiels, vornehmlich des deutschen, im 14. bis zum Anfange des 18. Jahrhunderts*, Leipzig 1884.

Land 1884-88 J.P.N. Land, 'Het luitboek van Thysius beschreven en toegelicht', *TVNM* I-III [1884-1888], (in 1889 verschenen als boek).

Dozy 1885a Ch.M. Dozy, 'J.P. Sweelinck', *TVNM* I (1885), p. 50-53.

Dozy 1885b Ch.M. Dozy, 'Jan Pietersz. Sweelinck en andere organisten der 16e eeuw', *Oud-Holland* III (1885), p. 277-302.

Riemsdijk 1887 J.C.M. van Riemsdijk, 'Sweelinckiana', *TVNM* II, derde stuk (1887), p. 200-204.

TVNM 1887 Anoniem, 'Mededeelingen', *TVNM* II, vierde stuk (1887), p. 351-352.

Land 1889 J.P.N. Land, *Het luitboek van Thysius beschreven en toegelicht* Amsterdam 1889, (in 1884-1888 verschenen als serie tijdschriftartikelen).

Seiffert 1891 M. Seiffert, *J.P. Sweelinck und seine direkten deutschen Schüler* (Leipzig 1891); ook verschenen in: *Vierteljahrsschrift für Musikwissenschaft* 7 (1891), p. 145-260.

Seiffert 1892a M. Seiffert: 'J.P. Sweelinck und seine direkten deutschen Schüler', *Vierteljahrsschrift für Musikwissenschaft* VII (1891), p. 145-260 (samenvatting in *TVNM* IV).

Seiffert 1892b M. Seiffert, 'Ueber Sweelinck und seinen deutschen Schüler', *TVNM* IV, eerste stuk (1892), p. 1-16. (samenvatting van bovenstaand artikel).

Seiffert 1895a M. Seiffert, 'Zu Band I der Werke Jan Pieterszn. Sweelinck's', *TVNM* V, eerste stuk (1895), p. 7-12.

Seiffert 1895b M. Seiffert, 'Sweelinckiana', *TVNM* V, eerste stuk (1895), p. 40-45.

Seiffert 1899 M. Seiffert, *Geschichte der Klaviermusik I: Die ältere Geschichte bis zum 1750*, Leipzig 1899.

Houck 1899 M.E. Houck, 'Jan Pietersz. Sweelinck en Claude Bernhardt', *TVNM* VI, tweede stuk (1899), p. 144-150.

Wolf 1899 J. Wolf, 'Sweelinckiana I', *TVNM* VI, derde stuk (1899), p. 170-172.

Seiffert 1899a M. Seiffert, 'Sweelinckiana 2-3', *TVNM* VI, derde stuk (1899), p. 173-174.

Seiffert 1899b M. Seiffert, *Geschichte der Klaviermusik*, I (Leipzig, 1899).

Seiffert 1900 M. Seiffert, 'Sweelinckiana 4', *TVNM* VI, vierde stuk (1900), p. 250-252.

Seiffert 1900-01 M. Seiffert: 'Matthias Weckmann und das Collegium musicum in Hamburg' in: *Sammelbände der Internationalen Musik-Gesellschaft*, II (1900-01), p. 76-132.

1 Dit geldt ook voor de twee- en driestemmige werken in de *Rimes françoises et italiennes*; ze zijn een exponent van de 'bicinia' en 'tricina', een typisch zestiende-eeuws genre, en hebben niets met monodie te maken. Ook de *Cantiones Sacrae* – waarvan het aannemelijk is dat de basso continuo pas achteraf is toegevoegd, wellicht door of op aandringen van de uitgever – zijn niet in de monodische stijl geschreven.

2 Scacchi 1643, p. 18. Voor de volledige titels van de zeventiende- achttiende en negentiende- eeuwse werken over Sweelinck, zie de Bijlage met een overzicht van de publicaties uit die eeuwen.

3 Mattheson 1740, p. 69.

4 Mattheson 1740, p. 328.

5 Mattheson 1740, p. 331.

6 Mattheson 1722, tomus secundus, p. 83, voetnoot 1.

7 Lustig 1756, p. 162-163.

8 Koning 1827, p. 128.

9 Koning 1827, p. 78.

10 Kiesewetter 1829, p. 40.

11 Fétis 1829, p. 46.

12 Naast dr. F.C. Kist (1796-1863, medicus) heeft ook prof.dr. N.C. Kist (1793-1859, kerkhistoricus) in deze periode over Sweelinck gepubliceerd. De twee waren neven, de eerste heeft veel betekend voor de muziekwetenschap, de tweede voor de wetenschap van de kerkgeschiedenis.

13 Oorspronkelijke drukken van Sweelinck in de Toonkunstcollectie (UVA/BC) zijn: a. een convoluut met de tenor-stemboeken van de vier bundels met psalmen, resp. *Livre premier* (tweede druk, Haarlem 1624), *Livre second* (Amsterdam 1613), *Livre troisieme* (Amsterdam 1614) en *Livre quatriesme* (Haarlem 1621), signatuur TK : 206-F-11; b. het bas-stemboek van de zesstemmige psalmen, voorzien van Lobwassers psalmberijming (Berlijn 1616), signatuur TK : 207-B-18; c. het tenor-stemboek van 'Cinquante pseumes' (Heidelberg 1597), signatuur TK : 207-F-34 waarin twee psalmzettingen van Sweelinck en d. alt- en bas-stemboek van 'Nervi d'Orfeo' (Leiden 1605), signatuur TK : 212-B-

29/30 met daarin een madrigaal van Sweelinck.

14 Opvallend, maar ook logisch, is het ontbreken van transcripties van stemboeken waarvan de originelen zich in de Toonkunstcollectie bevinden.

15 Heije 1869b, p. 1.

16 Heije 1872a, p. 37, meldt dat het handschrift in 1847 is vervaardigd.

17 Signatuur TK : 205-A-8.

18 Heije 1869b, p. 3.

19 Heije 1869b, p. 18.

20 Heije 1869b, p. 19.

21 Heije 1870a, p. 366.

22 Heije 1871a, p. 457-458.

23 Louwse 1879.

24 Louwse 1879, voorwoord.

25 Tiedeman 1869, p. 2.

26 Tiedeman 1869, p. 3.

27 Scheltema 1872b, p. 178.

28 Koning 1827, p. 128.

29 Fétis 1829, p. 46.

30 Dodt 1840, p. 397.

31 Stoppelaar 1854, p. 23.

32 Heije 1869b, p. 6.

33 Tiedeman 1869, p. 3.

34 Scheltema 1872b, p. 179.

35 Leendertz 1872, p. 251.

36 Tiedeman 1876, p. 9.

37 Tiedeman 1869, p. 3.

38 Dozy 1885b, p. 278.

39 Houck 1899, p. 144.

40 Revius 1630, p. 292.

41 Revius 1650, p. 629.

42 J. Huibers, 'Jan Pieterszoon Sweelinck 1562-1962', *Gens Nostra – Ons Geslacht – Maandblad der Nederlandse Genealogische vereniging* 17 (1962), p. 120-121: 120.

43 H.W. Alings, 'Jan Pieterszoon Sweelinck', *Ons Amsterdam* 14 (1962) nr. 9, p. 272-278: 273.

44 Dozy 1885b, p. 278.

45 Scheltema 1872b, p. 188 en voetnoot 28. Stadsarchief Amsterdam (SAA), toeg.nr. 5001, Doop-, trouw- en begraafboeken (DTB), inv.nr. 1044, p. 70 (Grafboek Oude Kerk), 20 oktober 1621.

- 46 Baudartius 1624, p. 163.
- 47 Revius 1650, p. 629.
- 48 Alings, 'Jan Pieterszoon Sweelinck', p. 275. In voetnoot 10 meldt Alings hierbij: 'Het exemplaar van deze Amsterdamse courant werd gevonden in Upsala (Zweden) «Het Boek» xxv, 3, bl. 178/9 en *Tijdschrift Ned. Muziekgeschiedenis*, deel xv.'
- 49 Mattheson 1740, p. 331.
- 50 Fétis 1829, p. 46.
- 51 Kronijk 1851, p. 149.
- 52 Stoppelaar 1854, p. 23.
- 53 Heije 1869b, p. 6.
- 54 Tiedeman 1869, p. 3.
- 55 In de desbetreffende tekst wordt de Latijnse formulering gegeven: 'Obijt MDCXXI, XVI Octobris, aet. LX'. Mijn vertaling strookt met de in dit artikel gestelde conclusie dat Sweelinck dus in 1561 geboren zou zijn. Verderop komt de betekenis van 'aetatis' nog uitgebreid ter sprake.
- 56 *De Navorscher* IV (1854), p. 23, de verwijzing is naar 'Kronijk 1851', p. 149.
- 57 Stoppelaar 1854, p. 23.
- 58 Tiedeman 1869, p. 3.
- 59 Scheltema 1872b, p. 176-197.
- 60 Scheltema 1872b, p. 179.
- 61 Leendertz 1872, p. 251.
- 62 Tiedeman 1876, p. 8-9.
- 63 Tiedeman 1876, p. 9.
- 64 Het Utrechts Archief, Archief nr. 67 (Familiearchief Huydecoper), inv.nr. 2. Aantekeningen uit het archief van de familie Huydecoper, door Jan Elias Huydecoper, betreffende de familiegeschiedenis (ca. 1800). Map Extracten uit de oude boeken en aantekeningen van de eerste heer Huydecoper: '22 febr. [1690] aten zijn kinderen bij hem, alzo hij weder (Gode zij lof) 65 jaar oud was geworden. In deze tijd waren er zeer drukke besognes op het stadhuis voor- en namiddag.' [Johan Huydecoper (II) werd geboren op 21 februari 1625].
- 65 SAA DTB, inv.nr. 762, p. 167 (Extra-ordinaris intekenregister), 28 april 1590. Zie ook: Scheltema 1872, p. 193.
- 66 Deze constatering is gebaseerd op een e-mail d.d. 18 oktober 2012 van Dr. Marten Jan Bok (vakgroep kunstgeschiedenis van de UVA), waarin hij zijn indruk geeft over de interpretatie van de zin 'oudt omtrent xxviii jaren' in Sweelincks akte van ondertrouw, in reactie op mijn vraag daarover.
- 67 Met dank aan Rudolf Rasch, die mijn aandacht op deze akte heeft gevestigd.
- 68 *Woordenboek Latijn/Nederlands*, tweede herziene druk (Amsterdam 2003).
- 69 Buchelius, *Vitae*, f. 271v: 'vixit annos LX. obijt 16 octobr. 1621'.